

موسیقی ایران

(۹)

موسیقی کنونی

موسیقی امروز شامل چند قدمت است بشرح زیر :

۱- هفت دستگاه که باقی مانده مقدمات دوازده گانه قدیم است و نام آنها قبلاً ذکر شد. این دستگاهها قبلاً مفصلتر بوده و بتدریج خلاصه شده. بعضی از آنها بسکلی فراموش شده و برخی را هم نوازندگان امروزی نوازند. خورشبختانه برای اینکه آثاری که تا کنون از موسیقی قدیم باقی مانده بدست فراموشی سپرده نشود اداره هنرهای زیبا دستگاههای کامل را در کتابی بزرگ گرد آورده و بچاپ رسانیده که هنوز انتشار نیافته است. منبع این مجموعه ردیف میرزا عبدالله و آقا حسینقلی و استادان دیگر موسیقی بوده که در تنظیم و نوشتن آنها سالیان دراز آقای موسی معروفی زحمت کشیده و ردیف کامل از قدما جمع آوری نموده که فعلاً بچاپ رسیده و از دستبرد زمان و فراموشی نجات یافته است.

نوازندگان امروز هر گاه موسیقی دستگاهی ایرانی را مینوازند و میخوانند قسمتی از همین نغمهها را اجرامی کنند که جزئی از یکی از دستگاه هست و میتوان آنرا موسیقی کلاسیک ایران نامید. البته این نواها هر چند نوشته شده و بچاپ رسیده ولی همیشه بوسیله نوازندگان و خوانندگان بطور یکنواخت اجرا نمیشود بلکه بداهه خوانی و بداهه نوازی در آنها نقش مهمی دارد. یعنی بر روی زمینه اصلی، نغمههایی ترکیب میشود که بنا بقدرت و ابتکار نوازنده و خواننده ممکن است رنگ و شکل و حالت مختلف داشته باشد. این نواها یا توسط یک نوازنده به تنهایی نواخته میشود یا آواز خوانی آنها را میخوانند و نوازنده ای او را همراهی میکند. هر چند بیشتر این نغمهها بی وزن و آزاد است ولی نواهای موزونی نیز در میان آنها بگوش میرسد که قبلاً بآنها اشاره شد.

۲- موسیقی محلی (فلکلور موسیقی)

این نغمه‌های بسیار زیبا در اغلب نقاط ایران بخصوص در روستاها و ط دور از شهر فراوان شنیده میشود. قسمتی از آنها در مجموعه‌های مختلف شده و بچاپ رسیده (۱) و قسمتی از آنها را اداره هنرهای زیبا بوسیلهٔ مورین اعزامی از مرکز در روی نوار ضبط نموده در صداخانهٔ خود حفظ نگاهداری کرده ولی هنوز بچاپ و انتشار آنها اقدام نکرده است. قسمت می‌ازین نغمه‌ها همراه با اشعار محلی بوزن دو بیتی است و برخی از آنها هم اها ئیستکه یا به تنهایی نواخته میشود و یا موسیقی رقص و پایکوبی است. مع آوری و ثبت کامل این نغمه‌ها از کارهای بسیار پر ارزش و ضروری و ریست زیرا بواسطهٔ نفوذ موسیقی شهری در روستاها مخصوصاً با وسایل و ان امروزی مانند رادیو ممکن است نغمه‌های اصیل نو لک و رملی دچار تغییرات صرفات قرار گیرد و از لطف و اصالت آنها بجز ان نابل توجهی کاسته شود با ریج فراموش شده ازین برود.

۳- تصنیف و ترانه

چنانکه سابقاً اشاره شد چند سال است بازار این موسیقی بسیار راجع ه. تصنیف‌هایی از قدیم باقی مانده که بسیار زیباست و اغلب آنها از رادیو اجرا ه و مخصوصاً در برنامه گل‌های رادیوی ایران بهترین انواع آن انتشار نه که نوارهای آن در دسترس بسیاری از مردمی که دوستار این موسیقی تند میباشد و کوشش مبر اینست که اگر بازم از این نوع تصنیف‌ها پیدا یم ضبط نمائیم که فراموش نشوند و جزء گنجینهٔ موسیقی ملی مآ قرار گیرند. در سالهای اخیر ترانه‌های بسیاری ساخته و اجرا شده و از رادیو یز یون بخش گردیده که قسمتی از آنها خوب و بسیاری هم متوسط و مبتذل اشد و از انواع آنها هم مردم نوار دارند. در مجلهٔ «موسیقی رادیو» و مجلهٔ موزیک ایران» نیز مقداری از این تصنیف‌ها بچاپ رسیده که بعدها ممکن

(۱) مانند کتاب «آهنگهای محلی ساحل دربای مازندران» تهران ۱۳۳۰ گرد آورنده: لطف‌الله مبشری با مقدمه بقلم نگارنده و کتاب شش نگ محلی «دشت باوی» گرد آورنده: منوچهر محمودی - تهران و چند ره از آهنگهای محلی که توسط رویک کریگ-وردیان برای چهار صدا یم شده و چند جزوه هم توسط اداره هنرهای زیبا انتشار یافته است.

است مورد مطالعه و مقایسه با کارهای گذشته قرار گیرد. (۱)

علاوه بر شاعران تصنیف ساز قدیم در سالهای اخیر نیز سراینندگان زبردستی کم و بیش آثار پرارزشی ازین نوع موسیقی بوجود آورده اند مانند: رهی معیری، معینی کرمانشاهی، بیژن ترقی، ابوالحسن ورزی، تورج نگهبان، دکتر هدایت اله نیرسینا، نواب صفا، عبدالله الفت و دیگران. از نام سازندگان آهنگ این ترانه‌ها نیز قبلاً نام برده شده است.

۴- موسیقی بی آواز

متأسفانه موسسات پخش موسیقی مانند رادیو و تلویزیون علاقه ای بانتشار این نوع موسیقی نشان نمیدهند و در نتیجه مردم ایران راهم عادت داده اند که موسیقی حتماً باید همراه شعر باشد. حتی فورم‌هایی بنام «پیش در آمد» و «رنگ» که تا بیست سال پیش رواج داشت تقریباً منسوخ شده است. گاه بگاه نمونه‌هایی از این موسیقی بایکی از ارکسترهای هنرهای زیبا در تلویزیون اجرا میشود و یا ارکستر «گل‌های رادیو» قسمتی از چند آهنگی از این نمونه را که ضبط کرده پخش میکنند ولی سازندگان آهنگ میداننی برای کار درین زمینه داده نمیشود و بهمین جهت نمونه‌ها کم است و هنوز موسیقی ما در خدمت شعراست و استقلال خود را بدست نیاورده است.

در ایجاد این نوع موسیقی یا توأم با شعر و یا بصورت مستقل و مخصوصاً اجرای آنها بسبب چند صدائی با ارکستری شامل چند دسته سازهای مختلف هنرمندانی نظیر علینقی و زیری، جواد معروفی، علیمحمدخادم میثاق، احمد فروتن‌راد، حسن رادمرد، حسین دهلوی، مصطفی پورتراب و نگارنده با اهتمام و در نظر گرفتن اینکه تا حدود امکان نغمه‌های ایرانی را با حفظ حالت و کیفیت و اصالت خود در ارکستر بکار برند کوشش‌هایی کرده و نمونه‌هایی در رادیو و تلویزیون اجرا کرده اند.

عده‌ای دیگر از موسیقی دانهای ایرانی که تحصیلات خود را در کنسرواتوارهای کشورهای خارجی پیاپی رسانیده اند، نوعی دیگر موسیقی ایرانی بفورم موسیقی علمی با بکار بردن روشهای موسیقی غربی ایجاد کرده اند که قبلاً بان اشاره شد. هنرمندانی نظیر پرویز محمود، رویک گریگوریان، ملیک اصلانیان، حشمت سنجری، ثمین باغچه بان، حسین ناصحی، مرتضی

(۱) از مجله «موسیقی رادیو» در مدت ۵ سال ۶۰ شماره و از مجله «موزیک ایران» در مدت ۱۱ سال تا کنون ۱۲۵ شماره انتشار یافته است.

خانه ، لوریس چکناوریان و هرمز فرहत در این زمینه کارهایی انجام داده اند و قسمت بسیار کمی از این آثار بچاپ رسیده است .
در حال این کوشش ها برای پیشرفت و ترقی موسیقی ایران مفید است و اظهار نظر و بحث و انتقاد در این باره باید در رسالاتی که کاملاً جنبه هنری دارد انجام گیرد .

پایان

شك نیست که موسیقی هر ملت مانند سایر هنرها همواره بیک سبک و روش باقی نمی ماند و بنا باوضاع زمان دستخوش تغییر و تحول میشود . در قرون گذشته با اینکه تماس ملت ها بایکدیگر کمتر بود باز آثار این تغییر و تبدیل بخوبی دیده میشود چنانکه در موسیقی ایران نیز نغمه های از ملل دیگر وارد شده یا بعکس بسیاری از نوای های موسیقی قدیم ما بمالك دیگر رفته است . وجود نامهایی مانند : «حجاز» و «راک» در موسیقی ما دلیلی بر این مدعاست .

در روزگار ما که رفت و آمد مردم جهان با وسایل جدید تمدن همه جا بسیار سهل و آسان شده و وسایل بخش صدا مانند رادیو و انتشار فیلم های سینما که همه دارای زمینه موسیقی است و سفرهای هنرمندان و تشکیل فستیوالها و سخنرانیهای بین المللی فراوان گردیده تأثیر هنرهای ملل هم در یکدیگر امری طبیعی و قطعی است . چنانکه موسیقی ما هم با همه طبیعت محافظه کاری خورد دوچار تغییرات زیاد شده و باز هم خواهد شد . حتی بعضی از نغمه سازان بدون اینکه بعواقب وخیم این بی توجهی بیاندیشند از موسیقی ملل دیگر تقلیدهای ناروا کرده ضمن آثار خود می گنجانند تا بقئیده خود آنها را از یکتواختی بیرون آورند و کار خود را بصورتی نو تر جلوه دهند . نمونه های از این نوع موسیقی در رادیو و تلویزیون هم بگوش میرسد و حتی بتدریج بعضی از شنوندگان هم بآن خو گرفته اند . ولی وقتی بخوایم این نوع موسیقی را تجزیه و تحلیل کنیم معلوم نیست چه نامی باید بر آن بگذاریم ؛ کنگره موسیقی بونسکو که در آغاز سال ۱۳۴۰ در تهران تشکیل شد آنرا موسیقی «دورگه» نامید و توصیه کرد که هنرمندان ایرانی بحفظ و صیانت موسیقی ملی خود علاقه بیشتری نشان دهند و ادارات و مؤسساتی که موسیقی بخش می کنند از انتشار این موسیقی که سبب تباهی موسیقی اصیل ماست جلوگیری کنند ولی این توصیه ها اثر نبخشید و تفنن و تقلید همچنان ادامه دارد . از این

گذشته معلوم نشد چگونه باید درین راه قدمهای اساسی برداشت که هم موسیقی ما تا ابد در حصار یکنواخت روشهای قدیم باقی نماند و هم سبک و شیوه اصلی خود را از دست ندهد و هم راه ترقی و پیشرفت با تجسس و کوشش بسته نشود. در نتیجه باید گفت که چند سالست موسیقی ما دوچار بلا تکلیفی و سرگردانیست و معلوم نیست چگونه و چه زمان راه صحیح پیدا خواهد شد و چه وقت هنرمندان ما در راهی قدم خواهند گذاشت که از خس و خاشاک تقلیدهای ناروا پاک باشد.

ملت ایران چندیست در حال تحول است و طبیعی است که هنرها و موسیقی ما هم از این تحول برکنار نمانده ولی متأسفانه درین هنر هنوز روش صحیح اساسی بدست نیامده و بهمین جهت عده ای سرگردان شده اند. آنچه مسلم است دو کار از این انحرافات جلوگیری خواهد کرد:

۱- تقویت موسسات آموزشی موسیقی و تعقیب يك نقشه و رویه صحیح علمی مطالعه شده دقیق.

۲- تربیت فهم موسیقی مردم و سعی در پرورش ذوق آنها.

البته موسسات پخش صدا نباید فقط بخواسته طبقه غامی و موسیقی ناشناس جواب بدهند بلکه باید آنها را راهنمایی و رهبری کنند و بدنیال خود بکشند که در نتیجه فهم و درک و تشخیص موسیقی مردم بالا رود. وقتی این صفات در اکثریت مردم پیدا شد سطح موسیقی هم خود بخود بالا میرود و ابتدال محکوم بقنا میشود. ^{که علوم انسانی و مطالعات فرهنگی} متأسفانه در حال حاضر قضیه تقریباً معکوس است. امیدواری ما بآینده و همت موسیقی دانهای تحصیل کرده با ذوق با تجربه است.

این مقالات مسلسل بزودی بصورت رساله ای جداگانه انتشار خواهد

یافت.